

**Таблиця з поясненнями до Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України і Кримінального процесуального кодексу України та Закону України "Про санкції" щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)
№ 12406**

Встановлення в Україні самостійної підстави кримінальної відповідальності за порушення обмежувальних заходів є кричущо необхідним. Це завдання мало і могло бути виконаним щонайменше ще до повномасштабної агресії РФ. Існуючі фрагментарні та недостатньо суворі адміністративні та кримінальні засоби не спроможні забезпечити ефективну дію санкцій. Практика демонструє численні випадки порушень санкційного законодавства, а існуючі заходи впливу не мають стримуючого ефекту.

Криміналізація порушення обмежувальних заходів має здійснюватися з обов'язковим забезпеченням гармонізації, наскільки це можливо без докорінної зміни існуючих правових інститутів, з Директивою ЄС 2024/1226 «Визначення кримінальних правопорушень і покарань за порушення обмежувальних заходів Союзу» від 24 квітня 2024 року.

Директиви ЄС є обов'язковими для кожної держави-члена та є складовими *acquis communautaire* – правової системи ЄС. З огляду на те, що Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС і те, що ступінь наближення країни-кандидата до членства в ЄС з формальної точки зору значною мірою визначається ступенем адаптації її законодавства до *acquis*, вітчизняне законодавство *de facto* підлягає гармонізації з Директивою, що є однією з численних умов вступу до ЄС. Водночас, орієнтація на Директиву ЄС – це не лише формальна вимога. Вона є результатом роботи провідних європейських фахівців та врахування кращих світових практик у цій царині, тому може слугувати якісним зразком для наслідування. Синхронізація вітчизняного законодавства з положеннями Директиви ЄС також сприятиме порозумінню при налагодженні співпраці в частині міжнародної допомоги у відповідних розслідуваннях. При врахуванні Директиви ЄС слід пам'ятати, що згідно з правом ЄС директиви передбачають лише «мінімальний метод гармонізації».

Завданням мінімум є криміналізація порушень санкцій, передбачених Директивою ЄС. Йдеться насамперед про найважливіші та найбільш чутливі для підсанкційних суб'єктів обмежувальні заходи – блокування активів та інші санкції фінансового чи економічного (торговельного) характеру. Порушення інших санкцій може тягнути за собою некримінальні заходи впливу (зокрема, заходи, що вживають регулятори). Водночас застосування кримінальних засобів впливу не виключає паралельне використання некримінальних.

Криміналізація має стосуватися не лише порушень підсанкційних фізичних осіб чи представників підсанкційних юридичних осіб, але й суб'єктів реалізації санкцій і їх посадових осіб, та інших (третіх) осіб.

Без паралельного внесення змін до Закону «Про санкції» та інших законів і підзаконних нормативних актів криміналізація порушення санкцій породить правові приписи, застосування яких буде якщо не неможливим, то значно ускладненим.

14 січня 2025 року Президентом подано законопроект **№ 12406**, який є результатом річної роботи Міністерства юстиції, понад десяти державних органів та Аналітичного центру "Інститут законодавчих ідей". Він враховує найкращі світові підходи протидії порушенню санкцій та здатен суттєво посилити ефективність санкційної політики держави.

Директива ЄС

Аналітика "Огляд стану притягнення до відповідальності за обхід санкцій: сучасний стан та перспективи (2023)"

Аналітика "Директива ЄС про криміналізацію порушення санкцій: Огляд та рекомендації для України (2024)"

Аналітика "Як забезпечується дотримання санкцій у США: багаторівневий механізм відповідальності (2024)"

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до Кримінального і Кримінального процесуального кодексів України та інших законів щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)

- I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:
1. У Кримінальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131 із наступними змінами):

Пропоновані зміни	Пояснення
1) у частині п'ятій статті 49 цифри «109 – 114 ² » замінити цифрами «109 –114 ³ »;	Зважаючи на те, що: 1) порушники санкцій часто перебувають за межами України, а розслідування порушення потребує значних зусиль та часу, 2) стаття про порушення санкцій додається до розділу I Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки України» (строки давності не поширюються на випадки вчинення цих злочинів), – пропонується не застосовувати давність притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення порушення/обходу санкцій.
2) в абзаці п'ятому частини першої статті 55 слова та цифри «статтями 111 ¹ , 111 ² цього Кодексу» замінити словами та цифрами «статтями 111 ¹ , 111 ² , 114 ³ цього Кодексу»;	Забезпечується можливість призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за порушення/обхід санкцій. Пропонується вможливити призначати це покарання в межах від 10 до 15 років за порушення санкцій. Це узгоджується з останніми трендами в кримінально-правовій політиці в частині призначення цього виду покарання.
3) у частині першій статті 96 ¹ після слів «а так само передбаченого» доповнити словами та цифрами «статтею 114 ³ ,»;	Ці зміни спрямовані на активацію застосування до порушників санкцій спеціальної конфіскації. Існуючі підстави застосування є недостатніми, оскільки статтею 114⁴ передбачено відповідальність також і за необережне порушення санкцій, у той час як універсальною підставою наразі є «вчинення умисного кримінального правопорушення / суспільно небезпечного діяння, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад 3 000 н.м.д.г.».

	Спеціальна конфіскація є заходом, що підлягає застосуванню до порушників санкцій також і згідно з Директивою ЄС.
4) у пункті 3 частини першої статті 96 ³ слова та цифри «статтями 111 ¹ , 258 – 258 ⁶ цього Кодексу» замінити словами та цифрами «статтями 111 ¹ , 114 ³ , 258 – 258 ⁶ цього Кодексу»;	Директива ЄС передбачає кримінальну відповідальність не лише фізичних, а й юридичних осіб. Зміни до статей 96 ³ і 96 ⁹ забезпечують застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за порушення/обхід санкцій.
5) у частині першій статті 96 ⁹ : в абзаці першому цифри «113, 146» замінити цифрами «113, 114 ³ , 146»; доповнити новим абзацом такого змісту: «Ліквідація не застосовується до банку у разі вчинення його уповноваженою особою кримінального правопорушення, передбаченого статтею 114 ³ цього Кодексу.»;	Ліквідація юридичних осіб-банків здійснюється за спеціальною процедурою, визначеною ЗУ “Про банки і банківську діяльність”. Тому пропонується передбачити виключення.
6) доповнити Кодекс статтею 114 ³ такого змісту: «Стаття 114³. Порушення спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та/або умисний обхід санкції	Щодо номеру статті: за правилами законодавчої техніки, якщо нова стаття передбачає злочин, який не можна вважати суміжним чи спеціальним до жодного з тих, що передбачені статтями цього розділу, то її варто розміщувати в кінці розділу, як це сталося, наприклад, зі ст. 114-1 КК (перешкоджання законній діяльності ЗСУ). Якщо ж включити статтю під номером «111-3» чи «113-1», то вийде ніби порушення санкцій є різновидом державної зради чи диверсії. Проте за своєю природою воно далеке від цих та інших злочинів. Щодо назви статті: вона відображає об’єктивну сторону злочину, обидві форми діяння. Щодо розміщення пропонованих статей в розділі про злочини проти основ національної безпеки України (розділ І Особливої частини КК), то воно видається найбільш вдалим з огляду на таке:

	1) характер суспільної небезпеки – згідно зі ст. 1 Закону «Про санкції» санкції застосовуються з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави; 2) зразки законодавства окремих європейських країн; 3) попередні законодавчі ініціативи (зокрема, Проект 8384); 4) кореляція з окремими положеннями Загальної частини КК і КПК (підвищені строки позбавлення права обіймати певні посади / займатися певною діяльністю, незастосування строків давності, підслідність органам безпеки).
1. Порушення (невиконання, перешкоджання виконанню) спеціального економічного чи іншого обмежувального заходу (санкції) та/або умисний обхід санкції, – карається штрафом від двадцяти п’яти тисяч до п’ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п’ятнадцяти років.	1. Частина перша містить ознаки основного (простого) складу злочину, які є обов’язковими і при кваліфікації за ч.ч. 2 та 3 цієї статті. Об’єкт складу злочину – основи національної безпеки України (пріоритетні національні інтереси України), з метою захисту яких були застосовані санкції. Предмет злочину є обов’язковою ознакою складу у випадку порушення санкцій, перелічених у пункті 2 Примітки до цієї статті: караність порушення цих санкцій пов’язана із тим, що сукупна вартість предмета порушення перевищує 100 н.м.д.г. (за винятком випадків, коли ці предмети є товарами військового призначення чи подвійного використання). Караність порушення інших санкцій не пов’язана з розміром предмета порушення чи його наявністю. Об’єктивна сторона складу злочину містить лише одну ознаку – суспільно небезпечне діяння, яке представлене двома альтернативними формами: а) порушення (невиконання, перешкоджання виконанню) санкції, та б) обхід санкції. Склад кримінального правопорушення є <i>формальним</i> в обох формах діяння, тобто настання суспільно небезпечного наслідку перебуває за межами складу і не впливає на момент закінчення цього злочину. Це відповідає світовим зразкам (США, ВБ, більшість країн ЄС). Порушення санкції. У законодавстві України (в Законі «Про санкції», в інших законах та підзаконних актах) міститься багато різних вимог, заборон та обмежень, які стосуються етапів застосування санкцій, їх реалізації і нагляду (моніторингу) їх дотримання.

Однак кримінальна відповідальність має наставати безпосередньо лише за порушення санкції. Наприклад, якщо підсанкційний суб'єкт розпорядився активами чи використав їх, або якщо не було зупинено/припинено ліцензію чи було здійснено заборонену/обмежену торговельну операцію. Це убезпечує від притягнення до відповідальності за формальні порушення санкційного законодавства, які саму санкцію не порушують (наприклад, неналаштування системи ідентифікації, порушення порядку моніторингу виконання санкцій тощо). За такі формальні порушення мають застосовуватися заходи впливу в межах адміністративного нагляду уповноважених органів (МЮ, НБУ, НКЦПФР та ін.).

При цьому порушення санкції може вчинити не лише підсанкційний суб'єкт, але й інші (треті) особи. Велика кількість видів санкцій, різний спосіб їх описання (наприклад, анулювання, заборона, обмеження, припинення тощо) та їх значною мірою еkleктичний характер не дозволяють описати форми порушень для різних суб'єктів більш конкретно. Формулювання «порушення» дозволяє охопити різні санкції та різних суб'єктів. Водночас в диспозиції ч. 1 в редакції зареєстрованого Проекту в дужках розкривається зміст слова «порушення» з метою надання нормі більшої правової визначеності. Іншими альтернативами в процесі проходження Проекту в парламенті можуть бути запропоновані:

- а) «порушення санкції», тобто без вказівки на «невиконання» та «перешкоджання виконанню» (такий варіант відповідає формулюванням, що використовуються в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, однак є більш широким з точки зору можливих проявів порушення);
- б) «невиконання або перешкоджання виконанню санкції», тобто без вказівки на «порушення» (цей варіант дозволяє максимально конкретизувати діяння, однак містить в собі ризики притягнення до відповідальності навіть тоді, коли санкцію не було порушено);
- в) «порушення санкції шляхом її невиконання або перешкоджання її виконанню».

У кримінальному законодавстві США, Великої Британії та більшості країн ЄС йдеться також про «порушення санкцій», «порушення обмежень» і т.п. Як порушення санкцій називає відповідне кримінальне правопорушення й Директива ЄС.

Порушення стосується не всіх санкцій, а тільки тих, які визначені в примітці до цієї статті. До переліку таких санкцій увійшли ті:

а) які корелюють з видами порушення санкцій, передбаченими Директивою ЄС, б) порушення яких досягає істотного ступеня суспільної небезпеки (ч. 2 ст. 11 КК) і які при цьому мають поширення у вітчизняній чи зарубіжній практиці, в) за які не встановлено кримінальну відповідальність в інших статтях КК.

Порушення стосується не всіх санкцій, а тільки тих, які визначені в примітці до цієї статті. До переліку таких санкцій увійшли ті: а) які корелюють з видами порушення санкцій, передбаченими Директивою ЄС, б) порушення яких досягає істотного ступеня суспільної небезпеки (ч. 2 ст. 11 КК) і які при цьому мають поширення у вітчизняній чи зарубіжній практиці, в) за які не встановлено кримінальну відповідальність в інших статтях КК.

Порушення санкцій, передбачених пунктами 1, 2, 4, 5, 12 або 25 ч. 1 ст. 4 Закону «Про санкції», є криміналізованим лише за умови, що сукупний розмір активів перевищує 100 н.м.д.г. (станом на 2025 рік – 151 400 грн). Цей «пори́г» є реалізацією принципів економії кримінально-правової репресії та ultima ratio. Він є меншим порівняно з Директивою ЄС, яка рекомендує криміналізацію відповідних порушень у випадку, якщо вартість активів, товарів, ресурсів перевищує 10 000 євро (згідно з положеннями Директиви ЄС цей поріг є факультативним, необов’язковим для криміналізації). Зменшення «порогу» пояснюється різними економічними показниками в Україні та ЄС, а також тим, що Україна є прямою жертвою агресії, а не просто стороннім спостерігачем.

Обхід санкції. Другою формою діяння є обхід санкцій. Його окреме виділення обумовлене не стільки положеннями ст. 3 Директиви ЄС (котра також виокремлює обхід санкцій), скільки тим, що обхід санкцій сам собою автоматично не свідчить про порушення санкцій, але як правило призводить до цього. У більшості випадків обхід санкцій є порушенням специфічних обов’язків, які спрямовані на запобігання порушенню обмежувальних заходів. Уведення обходу санкцій, як альтернативного діяння, також сприяє значній економії тексту кримінального закону.

Форми обходу санкцій поряд із заборною обходу пропонується визначити в регулюючому Законі «Про санкції» (див. пропоновану ст. 55). У примітці до ст. 114-3 міститься відсилка для визначення цього поняття до Закону «Про санкції» (бланкетна норма).

Суб’єктивна сторона злочину містить лише одну обов’язкову ознаку – вину, комбінація форм якої залежить від форми діяння. *Порушення санкції* (перша форма діяння) може бути вчинено як *умисно*, так і *необережно*. Таке тлумачення впливає із того, що:

- стосовно другої форми діяння (обхід санкції) цілеспрямовано використовується вказівка на умисну форму вини, а натомість щодо першої форми вона відсутня (системне і граматичне тлумачення);
 - у пояснювальній записці до Проекту згадується про те, що в зарубіжних країнах-партнерах також криміналізується й необережне порушення санкцій (телеологічне тлумачення).
- Випадки формального складу з умисною та необережною формами вини водночас хоч і є рідкісними в КК України, однак вони мають місце, тобто є відомими вітчизняному кримінальному праву: наприклад, злочини, передбачені ст. 320, ч.1 ст. 328, ст. 334 КК).
- Обхід санкції* може бути вчинено лише з умисною формою вини.

Якщо ж особа не передбачала, що своїми діями порушує санкцію і за обставинами справа не могла та/або не повинна була цього передбачити, то має місце казус, який виключає кримінальну відповідальність (напр., коли суб'єкт ніяк не міг знати, що активи належать підсанкційній особі). Диференціація відповідальності за умисне і необережне порушення забезпечується завдяки альтернативності основних покарань у санкціях ч.ч. 1 і 2 пропонованої статті та завдяки широкій вилці між максимумом та мінімумом покарання у виді штрафу та позбавлення волі відповідно.

Директива ЄС вимагає криміналізацію торгівлі, імпорту, експорту, продажу, купівлі, передачі, транзиту або транспортування товарів, а також надання послуг, пов'язаних із цими товарами, навіть якщо вони вчинені з *необережності* (недбалості) щонайменше у випадку, якщо ці товари належать до товарів військового призначення чи подвійного використання. Натомість у цьому проєкті пропонується більш широка криміналізація необережних порушень.

- Інші аргументи про те, чому необережні порушення законодавства про санкції варто криміналізувати?*
- *праксеологічний аспект:* криміналізація необережного порушення санкцій спрямована на посилення уважності та обачності бізнесу, службових осіб і осіб, які надають публічні послуги, а також звичайних громадян при здійсненні ними своєї діяльності;
 - *міжнародний аспект:* криміналізація необережного порушення санкційного законодавства поширена в кримінальному законодавстві країн ЄС;

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене службовою особою чи особою, яка надає публічні послуги, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб чи стосовно предмету у великому розмірі, – карається штрафом від сімдесяти п’яти тисяч до ста двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п’ятнадцяти років. 3. Діяння, передбачене частиною першою чи другою цієї статті, вчинене організованою групою або службовою особою, яка	• <i>репутаційний аспект</i>: як ми пояснимо країнам-партнерам та й самим собі, що, наприклад, ФРН, Австрія, Швеція, Данія, Хорватія, Норвегія, Швейцарія вважають необережний обхід санкцій щодо збройного конфлікту РФ проти України злочином, а Україна, будучи жертвою цього конфлікту, не вважає його суспільно небезпечним? Суб’єкт злочину за ч. 1 ст. 114-3 є загальним. Це не лише підсанкційний суб’єкт, але й відповідні службові особи, відповідальні за дотримання застосованих санкцій, та будь-які інші особи, які можуть перешкоджати виконанню чи вчиняти обхід. Покарання за ч. 1 пропонується передбачити таким, що забезпечує: 1) застосування реального принципу дії кримінального закону в просторі («тяжкий злочин проти інтересів держави»); 2) достатньо широкі можливості для індивідуалізації покарання, оскільки порушення можуть суттєво відрізнятися за ступенем суспільної небезпеки, зокрема, залежно від форми вини (умисна чи необережна), мети порушення, виду порушеної санкції, розміру предмета порушення в разі його наявності (від 100 до 1000 н.м.д.г.) та ін.; 3) дію окремих процесуальних норм (зокрема щодо негласних слідчих дій). Оскільки в санкції передбачено і штраф і позбавлення волі, як основні види покарання, то категорія тяжкості визначається саме за строком позбавлення волі. При визначенні покарання за порушення санкцій ураховано: вимогу Директиви ЄС про необхідність ефективності та пропорційності кримінальних покарань та вимогу щодо встановлення максимальної межі позбавлення волі на рівні не менше 5 років. 2 і 3. Кваліфікуючі (ч.2) та особливо кваліфікуючі (ч. 3) ознаки порушення та обходу санкцій повністю спираються на вимоги ст. 8 Директиви ЄС з їх адаптацією до традицій диференціації відповідальності у вітчизняному кримінальному праві. Великий і особливо великий розмір предмету злочину (активів, ресурсів, суми операції тощо) визначається в примітці до цієї статті. З огляду на те, що порушення санкцій, пов’язаних з активами, як правило стосується значних коштів чи економічних ресурсів, то й диференціація відповідальності за розміром активів передбачає суттєве їх збільшення. Покарання в ч. 2 є альтернативним: значно посилений штраф порівняно з його розміром у ч. 1 цієї статті, натомість позбавлення волі посилено меншою мірою. Водночас максимальна межа позбавлення волі вказує на тяжкий злочин. Розрив між мінімальною і максимальною межею штрафу/позбавлення волі залишається достатньо
--	---

займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або стосовно предмету в особливо великому розмірі, – карається позбавленням волі на строк від шести до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

4. Особа, крім організатора, керівника організованої групи чи злочинної організації, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до повідомлення їй про підозру вона заявила про цей злочин та сприяла його розкриттю або запобіганню діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Примітка. 1. Під санкцією в цій статті слід розуміти таку, яку застосовано відповідно до Закону України «Про санкції»: а) секторальна санкція; б) персональна санкція, передбачена пунктами 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 16, 19 або пунктом 241 частини першої статті 4 цього Закону; в) персональна санкція, передбачена пунктом 25 частини першої статті 4 названого Закону в частині зупинення фінансових операцій, заборони укладення договорів / вчинення правочинів та зупинення операцій за рахунками фізичної / юридичної особи.

широким для індивідуалізації покарання.

Злочин за ч. 3 залишається тяжким. Однак основне покарання безальтернативне – лише позбавлення волі. Додатковим покаранням з огляду на характер порушень також передбачено конфіскацію майна, однак як факультативне покарання.

4. Ця заохочувальна норма передбачає спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за діяння, передбачені частинами першою – третьою цієї статті. Тобто, особа, яка була викрита в порушенні чи обході санкцій буде стимульована до співпраці з органами розслідування та судом. Норма спроектована аналогічно до інших подібних норм, які вже містить Особлива частина КК.

Директива ЄС та досвід США і ВБ також свідчать про широке використання заохочувальних норм у практиці кримінально-правової протидії порушенню/обходу санкцій.

Примітка.

1. Пункт перший примітки передбачає перелік санкцій, порушення яких визнається кримінально караним:

- будь-яка секторальна санкція;
- наступні персональні санкції: 1) блокування активів; 2) обмеження торговельних операцій; 3) обмеження, часткове чи повне припинення транзиту ресурсів, польотів та перевезень територією України; 4) запобігання виведенню капіталів за межі України; 5) зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; 6) припинення дії або зупинення ліцензій та інших дозволів, одержання (наявність) яких є умовою для здійснення певного виду діяльності; 7) заборона участі у приватизації, оренді державного майна ...; 10) заборона здійснення публічних та оборонних закупівель товарів, робіт і послуг у юридичних осіб-резидентів іноземної держави ...; 12) повна або часткова заборона вчинення правочинів щодо цінних паперів; 16) заборона збільшення розміру статутного капіталу господарських товариств, підприємств, у яких резидент...; 19) заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності; 24-1) заборона на набуття у власність земельних ділянок;

Термін «обхід санкції» вживається у значенні, наведеному в статті 5⁵ Закону України «Про санкції». 2. Згідно з цією статтею відповідальність за порушення санкції, передбаченої пунктом 1, 2, 4, 5, 12 або 25 частини першої статті 4 цього Закону, настає за умови, якщо сукупна вартість предмета порушення перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або якщо предметом були товари військового призначення чи подвійного використання незалежно від їх вартості.	25) зупинення фінансових операцій, заборони укладення договорів/вчинення правочинів та зупинення операцій за рахунками фізичної/юридичної особи. Директива ЄС вимагає криміналізувати порушення санкцій переважно фінансового та економічного характеру (неблокування активів, надання активів, торговельні операції, надання фінансових та інших послуг). Згадані у ст. 3 обмежувальні заходи більшою чи меншою мірою кореспондують із вітчизняними аналогами, передбаченими відповідними пунктами ст. 4 Закону «Про санкції». Проте потреба в суворій репресії порушення низки інших вітчизняних санкцій викликає обґрунтовані сумніви. Мова йде, зокрема, про позбавлення державних нагород України, інших форм відзначення, припинення дії міжнародних договорів, анулювання офіційних візитів, засідань, запровадження додаткових заходів у сфері екологічного, санітарного, фітосанітарного та ветеринарного контролю. Забезпечується правова визначеність в частині терміну «обхід санкцій», форми якого наводяться в пропонованій ст. 5-5 Закону «Про санкції». 2. Щодо порушень санкцій, предмет яких набуває вартісного характеру, встановлено мінімальний поріг розміру предмету злочину, з перевищенням якого умисне або необережне порушення вважається кримінально караним – 100 н.м.д.г. (151 400 грн). Цей поріг стосується порушення таких санкцій: 1) блокування активів; 2) обмеження торговельних операцій; 4) запобігання виведенню капіталів за межі України; 5) зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; 12) повна або часткова заборона вчинення правочинів щодо цінних паперів; 25) зупинення фінансових операцій, заборони укладення договорів/вчинення правочинів та зупинення операцій за рахунками фізичної/юридичної особи. Цей поріг НЕ стосується випадків: 1) порушення секторальних санкцій, 2) порушення санкцій у виді: - обмеження, часткове чи повне припинення транзиту ресурсів, польотів та перевезень територією України (п.3); - анулювання або зупинення ліцензій та інших дозволів, одержання (наявність) яких є умовою для здійснення певного виду діяльності (п.6);
--	--

3. У цій статті розмір предмету злочину є великим, якщо його сукупна вартість в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, особливо великим – якщо його сукупна вартість в десять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. 4. Під службовими особами, які займають відповідальне становище, у цій статті слід розуміти осіб, зазначених у пункті 2 примітки до статті 368 цього Кодексу. 5. Під службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у цій статті слід розуміти осіб, зазначених у пункті 3 примітки до статті 368 цього Кодексу. 6. Під особами, які надають публічні послуги, у цій статті слід розуміти осіб, зазначених у частині першій статті 3652 цього Кодексу.»;	- заборона участі у приватизації, оренді державного майна ... (п.7); - заборона публічних та оборонних закупівель товарів, робіт і послуг... (п.10); - заборона збільшення розміру статутного капіталу господарських товариств, підприємств... (п.16); - заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності (п.19); - заборона на набуття у власність земельних ділянок (п.24-1); 3) порушення будь-яких санкцій, предметом якого були товари військового призначення або подвійного використання; 4) обходу санкцій (окрім обходу у формі набуття у власність активів). Відсутність порогу для цих випадків означає, що кримінальна відповідальність настає навіть за мінімальних розмірів предмету або якщо його неможливо визначити. Однак у цих випадках не виключається застосування норми про малозначність діяння – ч. 2 ст. 11 КК України. 3. Пункт третій визначає великий і особливо великий розмір предмету порушення для потреб застосування частин другої і третьої статті 114-3. Великий розмір – 1000 н.м.д.г. (1 млн 514 тис. грн), особливо великий – 10 000 н.м.д.г. (15 млн. 140 тис. грн). 4, 5 і 6. Ці пункти Примітки забезпечують правову визначеність в частині згаданих у ч.ч. 2 і 3 пропонуваної статті спеціальних суб'єктів у виді службових осіб, що займають відповідальне (особливо відповідальне) становище, та осіб, що надають публічні послуги.
--	---

7) частину третю статті 382 після слів «або інтересам юридичних осіб,» доповнити словами «а так само умисне невиконання або перешкоджання виконанню судового рішення про застосування санкції, передбаченої пунктом 1 ¹ частини першої статті 4 Закону України «Про санкції»,».	Однією з найважливіших у системі санкцій є санкція у виді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними. Рішення про її застосування приймається судом. Тож виглядає нелогічним, якщо за порушення санкції у виді блокування активів наставатиме набагато суворіша відповідальність, ніж за порушення санкції у виді «стягнення в дохід держави активів», яка застосовується лише після застосування санкції у виді «блокування активів» і нерозривно пов’язана з останньою. Тому пропонується доповнити ч. 3 ст. 382 КК відповідною особливо кваліфікуючою ознакою.
--	---

2. У Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., №№ 9-13, ст. 88 із наступними змінами):

1) абзац перший частини другої статті 216 після цифр «114 ² ,» доповнити цифрами «114 ³ ,»;	Ці зміни забезпечують спеціальне досудове розслідування (in absentia) стосовно одного чи декількох підозрюваних у вчиненні порушення санкцій, а також віднесення таких порушень до підслідності органів безпеки України.
2) абзац перший частини другої статті 297 ¹ після цифр «114 ² ,» доповнити цифрами «114 ³ ,».	

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності через два місяці з дня його опублікування, крім пункту 3 цього розділу, який набирає чинності з дня опублікування цього Закону.	Двомісячний строк має бути достатнім для: 1) ознайомлення та підготовки суб’єктів, які потенційно можуть понести кримінальну відповідальність, до дотримання заборон; 2) ознайомлення правоохоронних органів із новелами з метою їх ефективного застосування.
---	--

2. Внести до Закону України «Про санкції» (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 40, ст. 2018 із наступними змінами) такі зміни:

1) частину четверту статті 4 доповнити новим абзацом такого змісту: «безоплатне відчуження/передачу на користь держави Україна активів особою, щодо якої застосовано санкції.»;	Не може вважатися порушенням санкцій випадки, коли особа безоплатно передає на користь держави активи.
2) доповнити статтями 5⁵, 5⁶ такого змісту: «Стаття 5⁵. Відповідальність за порушення та/або обхід санкцій 1. Забороняється вчиняти діяння (дії чи бездіяльність), спрямовані на порушення та/або обхід санкції (санкцій), застосованої (застосованих) згідно з цим Законом. За порушення заборони, передбаченої частиною першою цієї статті, винні особи несуть відповідальність згідно із законом. 2. Обходом санкції у розумінні цього Закону є: 1) набуття активів, щодо яких фактичні обставини свідчать про їх належність особі, стосовно якої застосовано санкцію у виді блокування активів, або переміщення, зміна форми (перетворення) таких активів, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження таких активів або володіння ними, контролю над ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або	Ця стаття встановлює протиправність порушення та обходу санкцій, що є необхідною передумовою для їх криміналізації. Чинний Закон «Про санкції» фактично містить лише перелік (види) санкцій та порядок їх застосування. Однак він не передбачає ані загальних, ані конкретних обов’язків чи заборон щодо їх виконання. Іншими словами, чинне санкційне законодавство буквально легалізувало лише саме «накладення санкцій», однак підстав для відповідальності за їх порушення воно не створює. Частина 1 містить загальну заборону порушувати та обходити санкції. Відповідальність за порушення цієї заборони встановлюється законом і може бути різних видів, зокрема, кримінальна та в межах заходів впливу, що застосовують регулюючі органи (наприклад, НБУ, НКЦПФР та ін.). У подальшому має бути розширена сфера адміністративної відповідальності за порушення санкційного законодавства. Проте для цього потрібно вносити зміни не лише в КУпАП, але і в низку регулюючих законів, що виходить за межі завдань цього Проекту. Зважаючи на поширення практик приховування активів і уникнення їх замороження шляхом відчуження або передачі в номінальне володіння іншим особам пунктом «h» ст. 3 Директиви ЄС передбачено вимогу криміналізації обходу санкцій. З огляду на їх зміст переважно йдеться про обхід санкції у виді замороження (блокування) активів. У більшості випадків обхід санкцій є порушенням специфічних обов’язків, які спрямовані на запобігання порушенню обмежувальних заходів. Частина 1 статті 5-5 забороняє обхід санкцій. Пропонована ст. 114-3 КК містить окрему форму вчинення злочину – умисний обхід санкцій.

повинна була знати, що такі активи прямо чи опосередковано, повністю чи частково належать особі, щодо якої застосовано санкцію у виді блокування активів, або щодо яких така особа може здійснювати дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження. Набуття активів є обходом санкцій якщо сукупна вартість таких активів перевищує п'ятдесят прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб станом на 1 січня звітного року;

2) доведення до банкрутства суб'єкта господарської діяльності, щодо якого застосовано санкцію у виді блокування активів або щодо кінцевого бенефіціарного власника якого застосовано санкцію у виді блокування активів, або подання завідомо неправдивої заяви про неспроможність виконати зобов'язання таким суб'єктом перед кредитором, спрямовані на зміну належності активів суб'єкта господарської діяльності.

Згадані норми є відсильними/бланкетними відповідно. Зміст обходу санкцій і його види мають розкриватися в регулюючому законі.

Звертаємо увагу на те, що стаття забороняє обхід санкцій незалежно від форм вини, однак кримінальна відповідальність настає лише за умисний обхід. Разом з тим, необережний обхід може бути підставою для застосування заходів впливу регулюючими органами (НБУ, НКЦПФР тощо), якщо це відповідатиме умовам, визначеним відповідним законодавством.

Наразі пропонуються такі види кримінально-караного умисного обходу:

1) діяння з активами, що вчиняють інші (треті) особи, а не особи, щодо яких застосовано санкцію у виді блокування активів:

- набуття заблокованих активів, якщо сукупна вартість таких активів перевищує 50 прожиткових мінімумів, чи іншими словами – 100 н.м.д.г., тобто 151 400 грн;

- переміщення, зміна форми (перетворення) таких активів, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскування походження таких активів або володіння ними, контролю над ними, прав на такі активи (незалежно від вартості активів, але з урахуванням ч. 2 ст. 11 КК про малозначність діяння);

За зразок взято вже апробовану конструкцію легалізації майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК). Однак при цьому такі діяння, як використання і розпорядження активів, у тому числі й вчинення фінансових операцій чи правочинів, не охоплюється цією формою обходу, адже такі діяння є прямим порушенням відповідних санкцій (а отже, тягтимуть відповідальність за порушення санкції, а не за її обхід).

2) доведення до банкрутства;

3) фіктивне банкрутство (подання завідомо неправдивої заяви про неспроможність виконати зобов'язання перед кредитором).

Хоча в директиві такі види обходу не передбачені, однак доведення до банкрутства та фіктивне банкрутство є лазівками та способами обходу санкцій, при цьому поширеним навіть в існуючій практиці. З цією метою запроваджується окрема форма обходу – якщо такі діяння будуть вчинені з метою зміни належності активів суб'єкта господарської діяльності, то вони будуть тягнути кримінальну відповідальність за обхід санкцій.

Під активами слід розуміти: об'єкти нерухомості; об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти, не введені в експлуатацію або право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку; рухоме майно, вартість якого перевищує п'ятдесят прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб станом на 1 січня звітного року; цінні папери; корпоративні права; майнові права, нематеріальні активи, криптовалюти; грошові активи, зокрема готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках або які зберігаються у банку, внески до кредитних спілок та кошти в інших небанківських фінансових установах, кошти, позичені третім особам, поворотна фінансова допомога, надана третім особам, та кошти, які не сплачені третіми особами і строк сплати яких настав відповідно до умов правочину або рішення суду, або активи у дорогоцінних (банківських) металах; активи, контроль над якими забезпечується через володіння таким активом номінальним власником, або перебуванням активу в довірчому управлінні, трасті, під заставою чи іншим обтяженням та/або переважним правом, або через володіння такими активами особою, корпоративні права якої або дебіторська заборгованість якої є об'єктом контролю у спосіб визначений вище, або через вплив на менеджмент чи фінансові зобов'язання чи управлінські процеси такої особи тощо.

3. Правочин, вчинений з порушенням цього Закону, є нікчемним.

Стаття 5⁶. Міжнародне співробітництво в сфері державної санкційної політики

Надається визначення активів, що буде використовуватися для потреб цієї статті, в частині набуття активів та інших дій, що приховування (маскування), зміни форми (перетворення) та переміщення.

За основу при визначенні активів взято вже апробовану класифікацію активів, визначену в Законі України «Про запобігання корупції».

Частина третя пропонованої статті визнає правочини, що порушують санкції, нікчемними. Наразі правочини, які порушують санкції, можуть бути визнані в судовому порядку недійсними, якщо вони вчинені з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства (ст. 228 ЦК). Ці зміни спрощують визнання правочину недійсним, оскільки згідно з ч. 2 ст. 215 ЦК: “Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається”.

Цією статтею встановлюються правові засади міжнародного співробітництва у сфері державної санкційної політики.

1. Міжнародне співробітництво у сфері державної санкційної політики здійснюється за принципом взаємності відповідно до цього Закону, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів.

2. Міністерство закордонних справ України за участю центральних органів виконавчої влади в межах компетенції здійснюють міжнародне співробітництво у сфері державної санкційної політики.

3. Державні органи України в межах компетенції щодо забезпечення формування, реалізації та моніторингу ефективності державної санкційної політики з питань, що належать до їх компетенції, здійснюють міжнародне співробітництво за участю Міністерства закордонних справ України.

4. З метою реалізації державної санкційної політики, державні органи України в межах компетенції можуть здійснювати обмін інформацією, в тому числі, з обмеженим доступом, у порядку, визначеному законодавством України.

Державними органами України може бути відмовлено органам іноземної держави у наданні інформації в порядку міжнародного співробітництва у сфері реалізації державної санкційної політики у разі якщо надання такої інформації не відповідає національним інтересам України.

5. Повернення в Україну або іноземну державу активів, які конфісковані на підставі рішення (вироку) суду у справі про порушення або обхід санкцій, здійснюється за принципом взаємності або відповідно до міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

7. В Україні відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та законів України можуть бути визнані та виконані рішення (вироки) іноземних судів, що набрали законної сили, рішення інших компетентних органів іноземних держав стосовно конфіскації

активів/доходів, отриманих шляхом порушення або обходу санкцій особами, які перебувають на території України.».	
3. Кабінету Міністрів України протягом чотирьох місяців з дня опублікування цього Закону: - розробити та затвердити нормативно-правові акти, необхідні для реалізації положень цього Закону; - привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом; - забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.	

[Сайт Інституту законодавчих ідей](#)

[Директива ЄС про криміналізацію порушення
санкцій: Огляд та рекомендації для України](#)